

1.UVOD

Retorika (rhetor = „podnosilac zahtjeva na sudu“ ili „onaj koji govori“- besjednik) je nauka stara preko dvije i po hiljade godina. Istorijski gledano, termin „retorički“ naprije je predstavljao pridjev u značenju „govorniči“, a tek sa Aristotelom, tehne retorike postaje jednostavno retorika. Nastala je sredinom petog vijeka prije nove ere.¹ Ova drevna vještina ima tu rijetku osobinu da se uspješno podmlađuje, tako reći vaskrsava, čak i onda kada se misli da je predata vječnom zaboravu. Istorijski posmatrano, *besjedništvo* prethodi *retorici*. Najprije se razvijala govornička praksa, da bi se tek kasnije, na osnovu nje, oformila i izgradila govornička pravila i uputstva, retorika.

Stari Grci su i umirali u uvjerenju da će u zagrobnom životu gledati nadmetanja i da će se sami vječno nadmetati. U skladu sa ovakvom životnom filozofijom odvijaju se atletska i duhovna takmičenja, formiraju se i razvijaju svi rodovi umjetnosti: pjesništvo, vajarstvo, slikarstvo, muzika, a po tim načelima praktikuju se: politika, filozofija, pa i dijalektika i besjedništvo. Istoričari grčke umjetnosti su opisivali kako je od nadmetanja kraljeva u ratovima pređen put do nadmetanja govornika u besjedništvu: „Nadmetanje kraljeva dovodi do rata, i pobjeda se opet slavi u bojnim igrama, a pobjednike u njima veličaju pjesnici, koji se opet nadmeću jedni s drugima. I tako neprestano sve dalje, sve duhovnije, jedno takmičenje izaziva drugo.“

Još se Ksenofan² zalagao za primat duhovnog obrazovanja nad tjelesnom snagom i vrlinama povezanim sa njim. Zahtjevi moderne stilistike i nauke o jeziku nisu jedini doveli do novih zanimanja za retoričku i govorničku tradiciju, koja seže do antičke epohe. Onda kada su u našem vijeku stvoreni kulturno – istorijski uslovi pogodni za prodor egzistencijalističkog načina mišljenja, kada je sa Ničeom i Kjerkegorom izvršena kritika evropskog racionalizma i kada je ukazano na „zdravije“ korijene evropske duhovnosti, koji leže u „predsokratskoj tradiciji“ uvidjelo se da najstarija antička prošlost, koju je evropski

---

¹ Ljubomir Tadić, *RETORIKA. Uvod u veštinu besjedništva*, „Filip Višnjić“/ Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd, 1995., str. 19.

² Ksenofan iz Kolofona (grč. Ξενοφάνης ὁ Κολοφώνιος) (oko 565. pne. – oko 473. pne.), antički filozof i pjesnik. Koliko se iz oskudnih fragmenata može zaključiti, Ksenofan nije bio naročito veliki pjesnik, ali se snažno ističe u istoriji rane grčke misli svojom kritikom bogova i tradicionalnih religijskih obreda i vjerovanja. Ksenofan kritikuje grčke mitove i epsku sliku svijeta a posebno napada Homera i Hesioda: „Sve su bogovima pripisali Homer i Hesiod, sve što je kod ljudi sramotno i pokudno: krađu, preljubu i međusobno varanje“ (Fragment 11). Na drugom mjestu Ksenofan kaže: „A ljudi misle da se bogovi rađaju i da imaju njihovu odjeću, glas i tijelo.“ (Fragment 14). Ksenofan duhovito kritikuje grčka antropomorfna božanstva i predstavlja ih kao puke tvorevine ljudi: „Etiopljani tvrde da su im bogovi tuponosni i crni, Tračani da su plavooki i riđokosi, a kad bi volovi, konji i lavovi imali ruke i mogli njima da slikaju i stvaraju djela kao ljudi, slikali bi likove bogova i davali im tijelo kakvo upravo i samo imaju: konji nalik na konje, volovi na volove, a lavovi na lavove.“ (Fragment 15).